

Beatrijs

EEN MAKKELIJK MIDDELEEWS MARIA-MIRAKEL
MAAR DAN MOEILIK

LESMAAP

VAN EN MET
LOLA BOGAERT
SARA HAECK
YINKA KUITENBROUWER



Vlaanderen
verbeelding werkt



Perpodium
productiehuis voor podiumkunsten



DE
GROTE
POST

Monty

dR

STAN



Beste docent,

Wat fijn dat je met je leerlingen naar *Beatrijs: een makkelijk middeleeuws Maria-mirakel maar dan moeilijk* komt kijken. Om de grote en kleine thema's in de voorstelling niet zomaar voorbij te laten waaien, bieden wij deze lesmap aan. Je kan er in de klas mee aan de slag, zowel voor als na de voorstelling. Een inspiratiemap met gedachtenspinsels en ideeën waar je verder je eigen creativiteit en die van de leerlingen op los kan laten.

Waarschijnlijk zitten er leerlingen in je klas die niet vaak naar het theater zijn geweest, daarom bevat deze lesmap ook enkele theatercodes om met de leerlingen te overlopen.

Heb je vragen of opmerkingen over deze lesmap of over de voorstelling? Mail dan naar info@hethuishasselt.be

Wij wensen u een mooie theaterervaring,

Het Huis Hasselt,

Lola Bogaert, Sara Haeck & Yinka Kuitenbrouwer

Credits 'Beatrijs: een makkelijk middeleeuws Maria-mirakel maar dan moeilijk'

Van & met:	Lola Bogaert, Sara Haeck & Yinka Kuitenbrouwer
Coaching:	Kristien De Proost & De Roovers
Scenografie:	Sven Roofthoof
Kostuum:	Lotte Boonstra
Beweging:	Synne Elve Enoksen
Beeld:	Yuri van der Hoeven
Productie:	Het Huis Hasselt
Co-productie:	Perpodium
Met steun van:	de Taxshelter van de Belgische Federale Overheid via Cronos Invest en de Vlaamse overheid
Met dank aan:	Monty, TG STAN, De Grote Post, De Warande, Matterhorn, Martha!tentatief

Het verhaal van Beatrijs

Beatrijs lijkt op het eerste zicht een flinterdunne tekst van 1036 regels, waarvan de moraal van het verhaal luidt: altijd blijven bidden tot Maria, dan komt alles goed (en trouwens: meisjes, houd uw benen toe).

Tegelijk klinkt het verhaal als een nieuwe Netflixserie: een beeldschone non verlaat het klooster voor haar jeugdliefde. Haar minnaar heeft 500 zilverlingen van zijn ouders gejat als voorschot op zijn erfenis, waarvan ze royaal kunnen leven. Zeven jaar leven ze in relatieve rijkdom en het koppel krijgt twee kinderen. Maar wanneer het geld op is, verdwijnt haar liefde met de noorderzon. Ook in de middeleeuwen was het niet eenvoudig om een alleenstaande moeder te zijn, dus Beatrijs gaat als sekswerker aan de slag om haar kinderen te onderhouden. Maar na veertien jaar mist ze het celibataire leven, staat ze tussen neus en lippen door haar kinderen af, en keert ze terug naar het klooster. Wat blijkt? Niemand heeft haar afwezigheid in het klooster opgemerkt, omdat Maria gedurende al die jaren haar taken heeft overgenomen. Een mirakel!

Lola Bogaert, Sara Haeck en Yinka Kuitenbrouwer, drie jonge theatermaaksters, zullen dit dunne verhaal volledig uitspinnen, uitdiepen en tot op het bot analyseren om de complexiteit ervan in kaart te brengen. Ze zullen het verhaal problematiseren, contextualiseren en actualiseren. Daarom geven ze hun versie van Beatrijs de titel *Beatrijs: een makkelijk middeleeuws Maria-mirakel maar dan moeilijk*.

Een andere geschiedenis van de middeleeuwen

De middeleeuwen worden vaak beschreven als een donkere periode waarin geweld regeert en mannen de samenleving domineren. Vrouwen komen er amper aan te pas, zo luidt het cliché. Maar wanneer je naar de realiteit kijkt van deze periode, blijken vrouwen veel geëmancipeerder dan wij doorgaans denken. *Beatrijs* vertelt het verhaal van een ondernemende vrouw die haar eigen keuzes maakt. Een vrouw die zowel non, moeder als prostituee is. In deze voorstelling maakt dit vrouwelijk hoofdpersonage komaf met deze eenzijdige blik op de geschiedenis.

Dit betekent dat *Beatrijs* niet van a tot z wordt opgevoerd, maar er stevig wordt ingegrepen: er worden kanttekeningen gemaakt, dingen tegenover elkaar gezet, bepaalde aspecten worden uitgelicht en anderen worden radicaal geschrapt. *Beatrijs* wordt opnieuw **gecomponeerd vanuit een geëmancipeerd standpunt**. Want de verhalen die wij vandaag de dag over vrouwen en genderverhoudingen vertellen (of niet vertellen), hebben een impact op de manier waarop er vandaag naar genderrollen gekeken wordt.

Beatrijs revisited

Literair-historisch gezien is *Beatrijs* zeer interessant. Dit is het **eerste werk in onze Middelnederlandse literatuur met een vrouwelijk hoofdpersonage**. Bovendien vormt deze tekst een groot contrast ten opzichte van andere Middelnederlandse teksten, omdat Beatrijs een vrije wil heeft en haar keuzes niet gemanipuleerd worden door de duivel of God. Voor alle belangrijke stappen in haar leven is ze aangewezen op haar eigen (moreel) kompas.

Daarnaast is het het oudst bekende werk uit de Middelnederlandse literatuur en wereldwijd verspreid. Er zijn welgeteld 54 middeleeuwse versies die variëren van Arabisch tot Oudnoors, exclusief de 147 latere bewerkingen.

Opdrachten voor de voorstelling

Opdracht: het verhaal

Duur: ± 5 minuten.

Als *Beatrijs* nog niet behandeld is in de les, is het wellicht handig de leerlingen al een korte introductie te geven in het verhaal. Op youtube geeft 'De Alfaman' een samenvatting die klassikaal bekeken kan worden. Klik op onderstaande afbeelding om de video te starten.

Beatrijs



Wist je dat....

Beatrijs oorspronkelijk geschreven/gemaakt is voor een vrouwelijk doelpubliek? Vrouwen stonden in de middeleeuwen in voor de morele en religieuze opvoeding van hun huisgenoten. Vandaar dat in dit Maria-mirakel een vrouw de hoofdrol speelt, zodat vrouwen zich met haar zouden identificeren.

Bron: Anneke Meulder-Bakker, emeritie hoogleraar middeleeuwenspecialist RUG

Opdracht: levenskeuzes

Duur: ± 30 minuten.

Allereerst hebben de drie theatermakers zich verdiept in de levenskeuzes van Beatrijs. Beatrijs gooit namelijk een paar keer het roer om in haar leven: eerst gaat ze het klooster in en wijdt ze haar leven aan God, dan vlucht ze het klooster uit met haar jeugdliefde, als haar jeugdliefde haar verlaat wordt ze sekswerker en vervolgens keert ze terug naar het klooster. Vrij heftige levenskeuzes, vonden de theatermakers. Waarom maak je zulke keuzes?

Verdeel de klas in groepjes van vier. In hun groepje brainstormen de jongeren samen over onderstaande stellingen. Laat één leerling per groepje hun argumenten noteren, als een echte notulist. Hou de tijd nauwkeurig in de gaten aan de hand van een timer, stopwatch, zandloper of klok. Wanneer de tijd stopt moet de notulist de pen direct neerleggen.

Bespreek de argumenten klassikaal. Voor elk uniek argument krijgt een groepje een punt. Hebben meerdere groepjes hetzelfde argument? Dan krijgen ze allemaal geen punt voor dat argument. Het groepje met de meeste unieke argumenten is de winnaar.

Stellingen

Ik was twaalf toen ik het klooster in ging, omdat....

Ik was negentien toen ik het klooster uit ging, omdat...

Ik was zesentwintig toen ik sekswerker werd, omdat...

Ik was drieëndertig toen ik het klooster weer in ging, omdat...

Wist je dat....

Heksenverbranding niet plaatsvond in de middeleeuwen – in weerwil van het cliché?
Heksenverbranding maakte pas zijn opmars na de middeleeuwen.

Bron: wijvenwereld

Opdracht: een Maria-mirakel

Duur: ± 10 minuten.

Beatrijs is een Maria-mirakel. Dit vonden de theatermakers een moeilijk gegeven, aangezien ze geen moralistische voorstelling wilden maken die het publiek zou aanzetten tot Mariaverering. Daarom hebben ze ervoor gekozen Maria zichtbaar en voelbaar te maken in de houdingen die ze met hun lichaam aannemen gedurende de voorstelling, maar er verder niet veel woorden aan vuil te maken.

Laat de leerlingen de drie Maria-poses op de volgende pagina's kopiëren met hun lichaam, met name de positie van de handen is hierbij belangrijk. Wil je de leerlingen meer activeren? Laat ze dan zelf drie schilderijen of beelden opzoeken en deze handgebaren nadoen. Wanneer de leerlingen zich de handgebaren eigen hebben gemaakt en ze de afbeeldingen niet meer nodig hebben om te spieken, verdeel je de leerlingen in tweetallen.

De ene leerling is voordrager, de andere is manipulator. De voordrager neemt een Maria-pose aan en leest een stuk tekst uit *Beatrijs* voor. Maar wanneer de manipulator 'switch' roept, moet de verteller wisselen van houding en door blijven praten alsof er niks aan de hand is. Stel dat de verteller alle drie de houdingen heeft uitgevoerd, maar de manipulator blijft toch 'switch' roepen, dan worden de houdingen herhaalt.

Fragment uit *Beatrijs*

*Het dichten brengt me weinig voordeel.
de meeste mensen zijn van oordeel
dat ik een ander vak moet leren.
En toch, om haar te eren
die als moeder maagd kon blijven
wil ik een wonder gaan beschrijven
waarmee de Here God beoogde
Maria te loven, die Hem zoogde
Over een non wil ik gaan dichten
moge God mijn geest verlichten
want ik moet hoofd- en bijzaak scheiden
en dit verhaal tot een goed einde leiden.*

bron: *Beatrijs, een middeleeuws Maria-mirakel*, vert. [uit het Middelnederlands] door Willem Wilmink, uitgeverij Prometheus/Bert Bakker, Amsterdam, 1995, ISBN 90 351 1453 1

Kijkvraag...

Op welke manieren wordt het Maria-mirakel nog meer verbeeld in deze voorstelling?







Opdracht: hate it or love it

Duur: ± 20 minuten.

De drie theatermakers hebben zichzelf tijdens het repetitieproces de opdracht gegeven om een liefdesverklaring aan *Beatrijs* te schrijven. Wat vinden zij ongelooflijk mooi, bijzonder en spannend aan dit personage? In welk opzicht zouden de theatermakers jaloers kunnen zijn op haar? Wat heeft Beatrijs dat zij niet hebben?

Ook hebben de drie theatermakers een *bashing* op *Beatrijs* geschreven. Wat vinden de theatermakers super irritant, saai en kinderachtig aan dit personage? Waar gaan hun nekharen van overeind staan?

Verdeel de klas in groepjes van vier leerlingen. De helft van de groepjes verzint een liefdesverklaring aan Beatrijs, de andere helft verzint een *bash*. De leerlingen krijgen ongeveer tien minuten om hierover met elkaar te brainstormen en ze noteren in steekwoorden hun verklaringen. Na tien minuten kiest elk groepje een voordrager. Deze leerling draagt de liefdesverklaring of de *bash* voor aan de rest van de klas.

Welk groepje heeft de meest ontroerende, ontwapenende en gevoelige liefdesverklaring gemaakt? En welk groepje heeft de meest agressieve, humoristische en absurde bash gemaakt?

Wist je dat....

Nonnen niet mochten lachen in het klooster? Lachen kon leiden tot buitensporig controleverlies-denken aan de slappe lach. Nog tot in de twintigste eeuw werden in kloosters straffen uitgevaardigd tegen lachen.

Bron: oefeningen in genot

Theatercodes

Er zijn ongetwijfeld leerlingen die niet vaak naar theater zijn geweest. Daarom lijsten wij graag de belangrijkste spelregels en gedragscodes in het theater op:

Voor de leerlingen:

- Jassen en tassen horen aan de kapstok.
- Mobiele telefoons worden uitgeschakeld. Niet op stil of op tril, maar volledig uit.
- Er mag niet gefotografeerd of gefilmd worden tijdens de voorstelling. Deze voorstelling is namelijk auteursrechtelijk beschermd.
- Tijdens de voorstelling blijft het publiek zitten. Er wordt ook niet naar het toilet gegaan.
- Tijdens de voorstelling is het publiek stil. Er mag natuurlijk wel meegeleefd en gelachen worden, maar het is niet de bedoeling medeleerlingen of actrices te storen.
- Tijdens de voorstelling wordt er niet gegeten of gedronken. Dit mag vooraf of achteraf in de foyer van het theater.

Voor de begeleider/docent:

- Wees op tijd (10 minuten voor aanvang van de voorstelling)
- De begeleider gaat bij de eigen klasgroep zitten.
- De begeleider mag ingrijpen wanneer de klas te luidruchtig wordt, maar ga er in eerste instantie vanuit dat de actrices hun zaal weten te bespelen en uw leerlingen weer rustig kunnen krijgen.
- Mobiele telefoons worden uitgeschakeld.
- Als dit tijdig wordt aangegeven kan er een nagesprek met de actrices plaatsvinden.

Wist je dat....

In de middeleeuwen de huidige opvattingen over een te onderscheiden hetero- en homoseksuele geaardheid nog niet voorkwamen? Aantrekkelijkheid en opwinding waren veel minder gendergebonden. Beslist onderscheid tussen homo's en hetero's kwam pas in de loop van de 19e eeuw tot stand. In de middeleeuwen verbood de kerk kortweg elke vorm van seks die niet gericht was op de voortplanting.

Bron: oefeningen in genot

Opdrachten na de voorstelling

Opdracht: eerste indruk brainstorm

duur ± 10 min

De leerlingen mogen in 1 woord beschrijven wat ze gezien hebben. Schrijf de woorden op het bord, zo krijg je een mooi overzicht met eerste indrukken.

Wanneer er vreemde of verrassende woorden opduiken kun je hierop doorvragen.

Opdracht: het vrouwelijk perspectief

duur ± 30 min

In de voorstelling werd het verhaal van Beatrijs verteld vanuit een vrouwelijk perspectief. Laat de leerlingen een verhaal vertellen of schrijven vanuit het standpunt van een vrouwelijk personage uit dat verhaal.

Enkele suggesties:

- Floris ende Blancefloer, vertelt vanuit het standpunt van Blancefloer
- Van den vos Reynaerde, vertelt vanuit het standpunt van de wolvin Hersint
- Lanseloet van Denemerken, vertelt vanuit het standpunt van Sanderijn

Wist je dat....

In de middeleeuwen meisjes die maagd waren hun haar los droegen en dat meisjes die hun maagdelijkheid hadden verloren hun haar opbonden of afdekten?

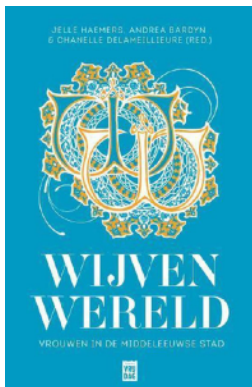
Bron: oefeningen in genot

Kijk- en leestips



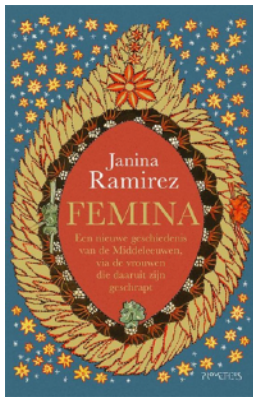
Herman Pleij, **Oefeningen in genot**, *Liefde en lust in de Middeleeuwen*, uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 2020, ISBN 978 90 4464 280 3

Een boek over de impact van de kerk op het dempen van de lusten. Hoe zou Beatrijs naar seksualiteit hebben gekeken? Dit boek werd tijdens het creatieproces van de voorstelling gebruikt om inspiratiebron om op deze vraag een antwoord te bieden



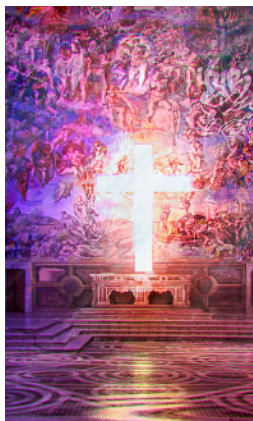
Jelle Haemers, Andrea Bardyn & Chanelle Delameilleure, **Wijvenwereld**, *vrouwen in de middeleeuwse stad*, uitgeverij vrijdag, Antwerpen, 2019, ISBN 978 94 6001 744 5

In dit boek zijn 'wijven', het middeleeuwse woord voor vrouwen, het hoofdpersonage. In de Lage Landen hadden vrouwen veel rechten, die ze gebruikten om handel te drijven, hun mening te verkondigen en hun wil door te drukken. Het boek vormde een belangrijke bron vormen tijdens het creatieproces van de voorstelling om *Beatrijs* te contextualiseren.



Janina Ramirez, **Femina**, *Een nieuwe geschiedenis van de Middeleeuwen, via de vrouwen die daaruit zijn geschrapt*, uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 2020, ISBN 978 90 4465 014 3

Dit boek vormt eveneens een belangrijke inspiratiebron tijdens het creatieproces van de voorstelling. Janina Ramirez nuanceert de 'mannelijke' kijk op de Middeleeuwen en brengt vele invloedrijke vrouwen voor het voetlicht. Het resultaat is een fascinerende, meeslepende en veel completere geschiedenis van die duizend jaren. Bovendien laat ze ons zien dat de Middeleeuwen aanzienlijk meer op onze tijd leken dan we misschien denken.



Paolo Sorrentino, **The new pope**, 2019-2020, Sky Atlantic & HBO & Canal+.

Deze serie, die ook op Netflix staat, plaats een verhaal over de kerk in een hedendaagse context. De theatermakers bekeken deze serie om te zien hoe de makers van deze serie met het conflict tussen traditie en vernieuwing omgaan.